

Kapitalismus není systém, který dává převahu bohatým a vede k ničení životního prostředí, tvrdí německý historik Rainer Zitelmann.

Musk udělal s Teslou pro ochr

Kapitalismus nepolidštilo levicové hnutí brojící za lepší pracovní podmínky. Do své dnešní podoby se vypracoval evolučně díky pravidlům konkurence, tvrdí mimo jiné německý historik, sociolog a propagátor volného trhu bez přívlastků Rainer Zitelmann. Tomu v Česku nedávno vyšel překlad jeho knihy „10 největších omylů odpůrců kapitalismu“.

Ve vaší knize jsem se dočetl, že jste byl v mládí marxistou. Dnes jste silným zastáncem kapitalismu. Nevyměnil jste jeden extrém za druhý?

Nevím, jestli je teď bráno za extrém být příznivcem tržní ekonomiky. Když jsem byl mladý, byl jsem samozřejmě silně levicově zaměřený, byl jsem dokonce maoista. Ale to mi bylo třináct. Trvalo možná deset let, než jsem začal měnit názor. Nebylo to tak, že bych se jeden den vzbudil jako marxista a druhý jako kapitalista. Nicméně dnes věřím, že kapitalismus je lepší systém než socialismus.

Jako historik jste nejprve psával knihy a studie o Hitlerovi a nacismu. Jak jste se dostal k tématu kapitalismu, o kterém pojednává většina vašich dnešních knih?

V posledních deseti patnácti letech je kapitalismus stále více napadán skoro na celém světě. Pokud dnešek například porovnáte s koncem 80. a začátkem 90. let, uvidíte velkou změnu. V 80. letech ve Spojených státech vládl Ronald Reagan, ve Velké Británii zase „Maggie“ Thatcherová. V 90. letech zase bylo období velkých ekonomických reforem. V Polsku je táhl Leszek Balcerowicz (první porevoluční ministr financí, pozn. red.), v Česku Václav Klaus, v Číně zase Teng Siao-pching.

Podívejte se, jak to vypadá dnes. Čína se vrací k přístupu „méně trhu, více státu“. Pro Spojené státy a Evropu platí to samé. Není přitom mnoho lidí, kteří by hájili kapitalismus. Najdete desítky knih, jež na něj útočí a vysvětlují nám, proč je to zlo. Jen velmi málo hlasů ale vysvětluje jeho pozitivní stránky. Proto si myslím, že je nutné psát knihy, jaké nyní píšu.

Jaká jsou podle vás pozitiva kapitalismu?

V historii neexistoval žádný jiný systém, který by byl tak úspěšný v boji proti chudobě. Před 200 lety, kdy kapitalismus ještě neexistoval, žilo 90 procent světové populace v extrémní chudobě. Dnes je takových lidí méně než deset procent. Většina z této změny se přitom odehrála ve velmi krátkém čase posledních desetiletí. Ještě v roce 1981 žilo v extrémní chudobě 43 procent světové populace.

Podle mě je to fascinující. Vezměte si třeba Vietnam. V roce 1990 to

byla jedna z nejchudších zemí světa. Šlo o stát, který byl dokonce chudší než země v Africe. Pak ale ve Vietnamu nastartovali kapitalistické reformy a tamní životní úroveň masivně vzrostla.

Dalším příkladem je Polsko. V dobách socialismu tam byl HDP na hlavu poloviční než v Československu, Poláci byli chudší než Ukrajinci. Podívejte, jak jsou na tom dnes. Pětadvacet let poté, co Balcerowicz přišel se svými ekonomickými reformami, je Polsko evropským šampionem v hospodářském růstu.

V knize 10 největších omylů odpůrců kapitalismu kritizujete stát a jeho regulace, které kapitalismus omezují. Nejsou ale taková omezení někdy užitečná? Kdyby v 19. století neexistovalo levicové hnutí, možná by lidé stále pracovali šestnáct hodin denně a děti by stále chodily do továren místo do škol.

Jenže hlavním důvodem této změny nebylo dělnické hnutí. I v zemích, kde žádné dělnické hnutí nevzniklo a nefungují tam nezávislé odbory, existovaly tendence ke zkracování pracovní doby. Podívejte se na Čínu nebo Vietnam. V těchto diktaturách svobodné odbory nefungují, životní podmínky se tam ale v posledních dekádách zásadně zlepšily.

Motorem změny byla hospodářská soutěž. Pokud jste majitel firmy a necháte své zaměstnance pracovat příliš dlouho, po čase vám odejdou ke konkurenční firmě, kde budou mít kratší pracovní dobu při větší produktivitě.

Mluvíte o regulacích. Já osobně nejsem proti regulacím jako takovým. Myslím, že v kapitalismu musí stát hrát důležitou roli, aby stanovoval určitý soubor pravidel. Odmítám ale filozofii říkající, že čím více regulací zavedeme, tím lépe se budeme mít. Kdyby to tak platilo, v historii by převládly socialistické země.

Dá se ale skutečně říct, že dnešní pravidla kapitalismu vznikla spontánně díky volné soutěži majitelů továren? Nejde přece zcela pominout tlak, který dělnické hnutí a odbory vyvíjely na zlepšení pracovních podmínek...

Nepopírám, že nějaký vliv měly. Spousta lidí tvrdí, že nemít tu odbory a dělnické hnutí, kapitalismus dnes vypadá jako v 19. století. To je ale naprosto mylný výklad. Důvodem zlepšení pracovních podmínek byl růst produktivity. Nebylo to dané tím, že by podnikatelé měli dobré srdce. Změna k lepšímu byla tažená soutěží o získání lepších lidí a tlakem na zjednodušení a zefektivnění práce.

KRITICKÁ VYSOKÝCH DANÍ

Na světě máme mnoho podob kapitalismu. Na jedné straně je ten americký s menším podílem stá-

FOTO: HATCOM

Rainer Zitelmann

Vystudoval historii, politologii a sociologii. Na začátku kariéry se proslavil coby historik zabývající se studiem národního socialismu a Adolfa Hitlera. Následně pracoval jako vrchní šéfredaktor v nakladatelství Ullstein a Propyläen nebo jako editor v listu Die Welt. Založil společnost Dr. ZitelmannPB, poskytující PR služby developerským firmám. Před šesti lety ji prodal a nyní se živí publikováním knih o marketingu či kapitalismu.

tu, na opačný konec můžeme umístit země s velkým sociálním státem, jako jsou třeba Švédsko nebo Dánsko...

... tady vás zastavím. Spousta lidí si myslí, že Spojené státy představují čistý kapitalismus, zatímco Švédsko a další skandinávské země jsou podle nich socialistické. To ale není pravda.

Podívejte se na Index ekonomické svobody, který sestavuje americká Heritage Foundation. Švédsko a Dánsko jsou mnohem kapitalis-

tičtější než USA, protože se v indexu nacházejí na vyšších příčkách (Dánsko je letos 10. a Švédsko 11., Spojené státy 25., pozn. red.).

Ve Švédsku máte samozřejmě vysoké daně z příjmů. V 80. letech tam ale proběhly ekonomické reformy, o kterých spousta lidí neví. V rámci těch byla například zrušena dědická daň, daň z bohatství nebo darovací daň. Švédové také zrušili množství regulací trhu práce.

V jaké formě kapitalismu byste chtěl žít vy?

ROZHOVOR

cký publicista Rainer Zitelmann. Kapitalismus podle něj vytvořil nejvíce příležitostí pro zlepšení života.

Pro zranění klimatu více než Greta



Myslím, že neexistuje a ani nebude existovat dokonalý kapitalistický systém. Není to jako socialismus, který hledal svou ideální podobu. Každý systém na světě je mixem trhu a státu, kapitalismu a socialismu. Používám metaforu zkusavky. Do té dáte dvě ingredience – trh a stát. Co se stane, když přidáte více trhu?

V Číně na konci 50. let proběhl největší socialistický experiment historie. Byl to takzvaný Velký skok vpřed, během něhož zemřelo 45 milionů lidí. Většina lidí, kterým přednáším všude po světě, přitom o tomto programu v životě neslyšela. Ještě v roce 1981 žilo 88 procent Číňanů pod hranicí chudoby. Pak začaly protřžní reformy Teng Siao-pchinga a dnes je v Číně extrémně chudých lidí méně než jedno procento.

Na druhé straně si vezměte Venezuelu. Před padesáti lety to byla jedna z dvaceti nejbohatších zemí světa, což taky mnoho lidí neví. Pak začali zavádět množství regulací

pracovního trhu a situace se zhoršovala. Venezuelci se rozhodli to řešit rozšiřováním socialismu. Za prezidenta si zvolili Huga Cháveze a doufali, že se budou mít lépe.

Ze začátku tenhle model fungoval, protože Venezuela má bohaté zásoby ropy, jejíž cena byla zrovna vysoká. Chávez tak mohl platit své sympatizanty doma nebo třeba na Kubě. Jenže pak cena ropy na světových trzích klesla, stát rozjel znárodnování a jaký byl výsledek? Inflace ve výši milionu procent, čtvrtina populace uprchla do zahraničí, lidé hladoví a zmizela demokracie, protože v zemi nefunguje svoboda slova.

Vymezujete se proti ideálu rovnosti. Cituji: „Lidé v rozvojových zemích často vnímají nerovnost jako pobídku ke zlepšení vlastní situace, například tím, že usilují o lepší vzdělání.“ Pokud pocházím z chudé rodiny žijící v odlehlém regionu, bude pro mě těžší vstupu-

dovat elitní univerzitu. I kdybych chtěl, překážkou může být nedostatek peněz na přestěhování do většího města nebo školné, které je třeba v některých zemích platit. Neměli bychom tedy mít systém založený na rovných příležitostech?

Nikdy nebudou existovat rovné příležitosti pro všechny. Jedna dívka se narodí krásná, protože má pohledné rodiče, jiná dívka zase přijde na svět ošklivá. Jeden člověk se narodí s vysokým IQ, jiný zase s nižším. Lidé prostě nejsou stejní. Já navíc věřím, že vnější podmínky nejsou tak důležité. Dám vám pár příkladů.

Představte si muže, který se narodil ve 30. letech ve Spojených státech. Byl to černoch žijící v nejchudší rodině ve městě. Nikdy nepoznal svého otce, jeho matka zemřela, když mu bylo čtrnáct. Už v sedmi letech přitom tento muž oslepl. A víte, kdo to je? Ray Charles, jeden z nejúspěšnějších zpěváků historie.

Nebo si vezměte moderátorku Oprah Winfrey, první černošskou ženu, která se dokázala stát miliardářkou. Také pocházela z chudého prostředí, k tomu byla v mládí sexuálně zneužita, a kam se dostala!

Ne každý se stane Oprah Winfrey nebo Rayem Charlesem. Já chci jen říct, že díky nastavení kapitalismu tu máme mnohem více příležitostí ke zlepšení svého života, než jsme kdy v historii měli. Můžete uspět i navzdory nepřízní osudu.

V životě každý čelíme nějakým těžkostem. Někoho diskriminují kvůli barvě kůže nebo kvůli jeho pohlaví, někdo má potíže kvůli tělesnému postižení. Podle mě je ale lepší, když se soustředíte na příležitosti než na hledání výmluv, proč nemůžete být kvůli vnějším podmínkám úspěšní.

Každý den vznikají nové firmy, každý den se objevují úspěšní selfmademani. Dnes jsme dokonce v situaci, kdy máme historicky nejvíce lidí, již dokázali zbohatnout vlastním úsilím. Tedy těch, kteří na na bohatství nedosáhli díky dědictví. Když se podíváte na žebříček 400 nejbohatších Američanů od časopisu Forbes, před pár dekádami v něm byli selfmademani v menšině, bylo jich kolem 40 procent. Dnes tento podíl představuje 67 procent.

Neměla by tu ale fungovat nějaká pomocná ruka systému, která umožní vyniknout těm, kteří měli v životě smůlu?

Pokud jsou lidé vážně nemocní nebo se bez vlastního zavinění dostanou do problémů, rozhodně nejsem proti tomu, aby jim stát pomáhal. Moderní sociální stát je ale podle mě přehnaně velký.

Podívejte se na Německo. Každý rok utratíme 1,1 bilionu eur za sociální výdaje. Padesát sedm procent našeho rozpočtu jde na přerozdělování. To je podle mě šílené. Raději bych dal více peněz skutečně potřebným lidem než těm, kteří dostávají dávky a přitom nechtějí pracovat.

Teď máme dva miliony lidí bez práce. Přitom tu jsou firmy, které zrovna nabírají. Spousta restaurací musela zavřít, protože nesehnaly personál. Na letištích je velký problém najmout zaměstnance starající se o bezpečnost. Lidé to nechtějí dělat. Je pro ně jednodušší vzít si od státu podporu, nepracovat a o nic se nestarat.

Sociální stát ale přece řeší i jiné věci, jako pomoc samoživitelkám nebo mladým rodinám. Není přirozené, že lidé chtějí od systému garanci, že je nenechá padnout na úplné dno?

To jistě platí. Ale já spíše věřím v to, že lidé by měli mít snahu se postarat sami o sebe. V Německu máme vysoké daně. Lidé na ně zaplatí půlku své výplaty, která pak jde na provoz sociálního státu. Podle mě je to příliš. Kdybychom daně sní-

Nikdy nebudou existovat rovné příležitosti pro všechny.

žili a lidem umožnili, aby si mohli více spořit, bylo by to mnohem vhodnější.

V minulosti lidé věděli, že je nezbytné část peněz uspořit, protože přicházejí dobré, ale i zlé časy. Dnes je ale spousta lidí, kteří by mohli spořit, ale nedělají to. Vědí totiž, že když bude nejhůř, přijde stát a dá jim nějaké peníze. Podívejte se na důchody. Podle mě by si měl každý spořit na stáří. Spousta lidí to ale nedělá, protože tvrdí, že je rolí státu, aby je v důchodu zabezpečil.

Mně je 65 a vím, že od státu na penzi dostanu jen pár eur. V čase, kdy jsem hodně vydělal, jsem proto většinu peněz neutratil. Investoval jsem je a teď z nich můžu žít. Těm, kteří se v důchodu hodlají spolehnout výhradně na stát, říkám, že budou zklamaní. Kvůli demografickému vývoji totiž ubývá lidí v produktivním věku, na jejichž daních penzijní systém stojí.

Kritizujete vysoké daně z příjmů, přitom jste tu dříve pozitivně mluvil o Švédsku. Není právě tato země příkladem, že kombinace protržních pravidel a velkého sociálního státu může fungovat?

Ano, Švédové mají stále velmi vysoké daně z příjmů. Ty ale bývaly ještě mnohem vyšší v 70. a 80. letech, kdy si tam uvědomili, že je třeba je snížit. Když mluvíme o daních, znáte příběh spisovatelky Astrid Lindgren?

Ne.

Lindgren na prodeji svých dětských knížek vydělala hodně peněz. Původně to byla sociální demokratka, když ale viděla, kolik musí na daních ve Švédsku zaplatit, změnila svůj postoj. Stát jí totiž vyměřil sazbu ve výši 102 procent. V jedné velkých švédských novinách o tom napsala kritický článek. Ministr financí na to reagoval s tím, že je dobrá v psaní knížek, ale neumí počítat. Lindgrenová se ale nespletla a skutečně jí vyměřili takto absurdní sazbu. Tehdejší premiér Olof Palme se jí pak musel omluvit.

Dalším příkladem je zakladatel firmy IKEA Ingvar Kamprad. Ten měl ve Švédsku platit tak vysoké daně, že na protest raději odešel do Dánska a nakonec žil skoro až do konce života ve Švýcarsku.

Když zvýšíte daně, bohatí lidé často opouštějí zemi. A to není dobrá zpráva, protože takoví lidé pak mohou do ciziny přesunout i své firmy, což nakonec poškodí celou společnost.

KAPITALISMUS JAKO NOSITEL INOVACÍ

Nacházíme se uprostřed krize. Lidé a podniky se potýkají s vysokými úcty za energie. Co bychom měli dělat z vaší kapitalistické perspektivy?

Proč jsme na tom teď v Německu tak špatně? Už před třemi lety vydal Wall Street Journal článek s titulkem Nejhloupější energetická politika na světě, který se samozřejmě týkal Německa.

Už před válkou jsme věděli, že máme problém. Osobně nemám rád Donalda Trumpa, ale v jedné věci měl pravdu. Chtěl po nás Němcích, abychom v energetice nebyli totálně závislí na Rusku. Totéž po nás žádaly státy z východní Evropy jako

Nemám rád Donalda Trumpa, ale v jedné věci měl pravdu. Chtěl po nás Němcích, abychom v energetice nebyli totálně závislí na Rusku. Totéž po nás žádaly státy z východní Evropy jako Česká republika, které teď kvůli naší špatné energetické politice trpí. My jsme to ale nechtěli slyšet.

Česká republika, které teď kvůli naší špatné energetické politice trpí. My jsme to ale nechtěli slyšet. Takže jsme odebírali ruský plyn a do toho začali odstavovat jaderné a uhelné elektrárny.

Socialisté a antikapitalisté věří, že politici a úředníci jsou nejchytřejší lidi na světě. Já tomu ale nevěřím. Mluví se o selhání trhu, ale proč nehovoříme o selhání státu? Vraťme se ke koronavirové krizi. Soukromé firmy pomáhaly výrobou roušek, koronavirových testů nebo vývojem a produkcí covidových vakcín. Co dělaly státy?

Podívejte, jak teď čínská vláda selhává se svou politikou striktních protipandemických omezení. Jak loni selhávala americká vláda nebo Itálové. Byl to velký propadák. Trh reagoval mnohem lépe.

Mnohem lépe by reagoval i v případě energetiky, kdybychom ho nechali konat. Kdybychom tu neměli všechna ta omezení v podobě odstavování jádra, pak bychom taky neměli problémy, které nás dnes trápí.

Zmínil jste pandemii koronaviru. V té se mimo jiné ukázala křehkost globalizované ekonomiky. Kvůli lockdownům se obchod-

ní vazby na čas přerušily, stále se ztěžka obnovují. Zaznívají proto hlasy, že je globalizace mrtvá a že je bezpečnější spoléhat se raději na lokální dodávky zboží. Nespochívá ovšem problém v samotné podstatě kapitalismu, který má tendenci neustále navyšovat spotřebu?

V minulosti tu byla spousta katastrofických předpovědí. Možná si pamatujete na zprávu Římského klubu, která nás před padesáti lety strašila, že nám rychle dojde ropa, zemní plyn a další suroviny. Pak ale do těžby nerostů a nejen do nich nastoupily inovace. Podle mě jsou odpovědi na spoustu problémů včetně potíží s omezenými zdroji.

Podívejte se na iPhone. Dá se říct, že v sobě spojuje až třicet různých zařízení. Je to mašinka, která je zároveň videokamerou, telefonem, kalkulačkou, baterkou, mikrofonom atd. Dříve jsme museli využít mnohem více přírodních zdrojů, abychom takto jednotlivá zařízení vyrobili. Dnes nám stačí materiál na výrobu jednoho chytrého telefonu, který v sobě integruje různé funkce.

Nebo se podívejte na oblast hudby. Když jsem byl mladý, byl jsem

velmi pyšný na svou sbírku gramofonových desek. Pak přišla cedéčka, která znamenala zdokonalení, protože šlo o menší disk, na který se nespotřebovalo tolik materiálu. No a dnes? Má o dost mladší přítelkyně se mě pořád ptá, proč ještě nakupuju cedéčka. To přece už nikdo nedělá, všichni poslouchají hudbu přes internet.

Vy mluvíte o tom, že inovace snižují plýtvání zdroji. Já jsem ale narážel spíše na obecný fenomén konzumerismu, spotřeby, z níž se skoro stalo nové náboženství.

Někteří intelektuálové věří, že by měli rozhodovat o tom, co potřebojete, a co ne. Tvrdí, že je příliš mnoho zboží, které nepotřebujeme. Ano, je to pravda.

Třeba já jsem vegetarián, a když přijdu do supermarketu, všude vidím maso, ryby a podobné zboží. Mohl bych říct: Dejte to pryč! Tohle já nepotřebuju. Pak vidím alkohol, který nepiju. Dejte ho pryč! Jdu dál a vidím čokoládu. Jenže tu taky nejím, říkám pryč!

Jenže já takový nejsem. Víím, že lidi mají rádi alkohol, maso nebo čokoládu. Tak proč nenechat na nich, aby se rozhodli, jestli si takové zbo-



ROZHOVOR



FOTO: PROFIMEDIA

ží koupí, nebo ne? Já prostě věřím, že spotřebitelé by měli mít právo sami rozhodovat o tom, co potřebují, a co ne.

Pořád slyšíme argument: vyrábí se tolik věcí, které nepotřebujeme. Kdo jsme ale my? Žádné my není. Výrobek, který nikdo nebude chtít, se nebude vyrábět. Myslím, že by se mělo produkovat vše, o co je zájem. Samozřejmě s výjimkou extrémních věcí, jako je třeba dětská pornografie.

GRETA NENABÍZÍ ŽÁDNÉ ŘEŠENÍ

Přejděme k tématu klimatické změny. Ve své knize píšete, že vyspělé státy znečišťují přírodu v poměru k počtu obyvatel méně. Mohou se totiž opřít o vyspělé technologie, které získaly díky inovacím vzniklým v kapitalismu. Ale co chudší země, jež na čisté výrobní technologie nemají peníze? Neměli bychom jim pomoci se k nim dostat? Jak se stavíte k solidaritě s rozvojovými státy, o které se mluvilo i na nedávném klimatickém summitu OSN v Káhiře?

Koncept rozvojové pomoci nefunguje už desítky let. Afrika dostala bi-

liony a biliony dolarů a co jí to přineslo? Srovnajte to s Asií, kam tolik rozvojové pomoci nemířilo. Životní podmínky se tam za poslední století zásadně zlepšily, protože se v Asii dobře rozvinul kapitalismus.

Stejný recept, který nefungoval v boji s chudobou, se teď vytahuje v boji proti klimatické změně. Podle mě bude výsledek stejně neuspokojivý. Ano, pomůže to některým lidem, ale kterým? Zkorumpovaným zástupcům vlád afrických zemí. Všechny peníze, jež se na klimatickou pomoc vydají, nakonec objevíme ukryté někde na kontech ve Švýcarsku.

V takzvaném indexu environmentální výkonnosti vydávaném Yaleovou univerzitou vidíte, že rozvojové země jsou v ochraně klimatu ty nejhorší na světě. Samozřejmě ne v absolutních číslech, ale v těch na hlavu. Na druhou stranu nejlépe se o životní prostředí starají ekonomicky svobodné státy, které se zároveň řadí mezi ty nejrozvinutější. To je silný argument pro ekonomickou svobodu. Podle mě jde o jediné opatření, které v chudších státech může zpomalit změnu klimatu.

Věřím v myšlenku svobody, ta ekonomická je jednou z jejich sou-

částí. Jsem přitom mírný optimista v tom, že v některých zemích se podaří prosadit více svobody. Myslím třeba na Čínu nebo Írán, kde teď probíhají protivládní protesty.

Co je podle vás důležitější? Demokracie, nebo kapitalismus? V západním světě jsou tyto fenomény propojené, ale právě na příkladu Číny nebo Vietnamu či Singapuru vidíme, že kapitalismus může fungovat i bez demokracie.

Můžete mít osvíceného diktátora, jako býval Teng Siao-pching. Dříve nebo později ale nastoupí jiný diktátor typu Si Ťin-pchinga, s nímž se vývoj směrem ke svobodě zastaví. Myslím, že je správný Churchillův citát o tom, že demokracie je nejlepší ze všech špatných forem vlády.

Záleží ale, co si pod slovem demokracie představíte. Někdo má pocit, že je to bezpodmínečná vláda většiny. To je ale podle mě definice diktatury proletariátu. Takhle správná demokracie nefunguje. V demokracii je třeba ohlížet se i na práva menšin. Když se mě ptáte, zda je důležitější demokracie, nebo kapitalismus, odpovím, že vláda práva, která má podle mě zajistit práva menšin. Vedoucí většina totiž může být mnohdy velmi agresivní vůči minoritám.

Bohaté lidi lze vzhledem k jejich počtu považovat za minoritu. Nejsou ale ve skutečnosti většinou vzhledem k moci, která vyplývá z jejich bohatství? Narážím na to, jestli kapitalismus není systémem, který hraje více do karet bohatým, jejichž zájmy zastupuje.

Samozřejmě je lepší být bohatý nežli chudý. Na druhou stranu bohatí lidé byli v historii vždy obětími beránky, když se něco zvrtno. Podívejte se na ruskou revoluci z roku 1917, podívejte se na Rudé Khméry v Kambodži nebo zabíjení bohatých lidí za kulturní revoluce v Číně.

V jistém smyslu jsou na vině sami movitější lidé, protože se nehájí. Nevysvětlují, proč jsou pro společnost důležití. I proto píšu své knihy o kapitalismu. Abych se za takové lidi stavěl.

Je to ale opravdu tak? Co lobbying ze strany různých velkých korporací vlastněných miliardáři? Není to spíše tak, že světu vládnou bohatí díky svým penězům?

V mé knize je jedna kapitola věnovaná výhradně tomuto tématu. Když se vytahuje tento argument, každý myslí na Spojené státy. Všichni vědí, že se nemůžete stát americkým prezidentem, aniž byste měl spoustu peněz na kampaň. Jenže se nedá říct, že čím jste bohatší, tím jste vlivnější. Kdyby to tak bylo, Donald Trump by se nikdy nestal prezidentem, protože jeho protikandidátka Hillary Clinton vybrala na kampaň dvakrát tolik peněz než on.

Totéž platí pro Joea Bidena. Kdyžby rozhodovaly jen peníze na kampaň, vyhrál by v demokratických primárkách Michael Bloomberg, osmý nejbohatší člověk světa, který na tři měsíce své kampaně vynaložil rekordní sumu miliardy dolarů. Jaký byl výsledek? Žádný. Příkladem je přece i dění u vás. Druhý nejbohatší Čech byl premiérem, v posledních volbách ale tento post neobhájil.

Peníze samozřejmě hrají roli. Potíž ale nejsou peníze. Je to regulace.

Čím více regulace máte, tím více máte příležitostí pro lobbying různých zájmových skupin, nebo dokonce pro korupci politiků. Jaké je řešení? Mít menší stát s menším počtem regulací, kde nemá byznys důvod lobbovat nebo podplácet.

Jenže regulací přibývá. V EU je nyní šílená věc, která se jmenuje taxonomie a má říkat, co je dobrá a špatná investice v energetice. Podle mě taková regulace bude skvělou příležitostí pro nový lobbying.

Energetická taxonomie funguje jako doporučení pro banky, aby neinvestovaly do špinavých zdrojů energie. Evropská unie mezi ně řadí uhlí nebo zemní plyn. Tohle je druh regulace, který má za cíl zpomalit klimatickou změnu. Vy říkáte, že kapitalismus sám o sobě napomáhá v boji s klimatickou změnou. Kdybychom ale tuhle regulaci neměli, kapitalisté by nejspíš jen tak sami od sebe nepřestali se spalováním uhlí a zemního plynu v elektrárnách, protože by to znamenalo nechtěné zvýšení nákladů. Nemohou být regulace i prospěšné?

Pokud to tak berete, znamená to, že považujete vládní úředníky za chytřejší, než jsou spotřebitelé a podnikatelé. Když se tato taxonomie projednávala, probíralo se třeba to, jestli lze jadernou energii považovat za čistý, nebo špinavý zdroj.

Němečtí politici byli samozřejmě proti, země jako Francie zase jádro prosazovaly. V tomto případě mou-dří vyhráli a jádro je bráno za čistý zdroj, ale co kdyby to bylo naopak? Mně se nezamlouvá už to, že v této oblasti musí existovat nějaká regulace. Podívejme se na dnešní klimatické hnutí, které je velmi silné ve spoustě zemí. Stojí za ním zástupci nové generace jako Greta Thunberg. Jaké jsou její dva recepty?

První je, že bychom měli propadat panice. Pomáhá to? Pokud je situace velmi vážná, panika ničemu nepomáhá. Představte si, že jste v kině, vypukne požár a někdo křičí, abyste začal panikařit. V takové situaci ale musíte být naopak racionální a promyslet si, co uděláte.

Další rada, kterou dává Greta: měli bychom se zbavit kapitalismu. Vyřešila ale v posledních 200 letech plánovaná ekonomika nějaký problém? Ne, nikde na světě. Bylo to přesně naopak. Plánovaná ekonomika spoustu problémů způsobila.

Kdyby nám vládli aktivisté jako Greta Thunberg, klimatická krize by se jen prohloubila. Podle mě by podobní lidé udělali lépe, kdyby místo vyvolávání paniky a protestování v ulicích raději vystudovali nějaký technický obor a pokusili se vymyslet něco na ochranu životního prostředí.

O takovém Elonu Muskovi si můžete myslet leccos. Jeho elektrická auta nemusíte považovat za to nejlepší ekologické řešení. Já si ale myslím, že Musk se svou Teslou udělal pro ochranu klimatu víc než zástupci klimatického hnutí ze současné generace.



JAN ŮSELA
redaktor

Koncept rozvojové pomoci nefunguje už desítky let. Afrika dostala biliony a biliony dolarů a co jí to přineslo? Srovnajte to s Asií, kam tolik rozvojové pomoci nemířilo.